

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

2-ге видання, стереотипне

За загальною редакцією доктора економічних наук,
професора Говорушко Т.А.

Видавництво «Магнолія 2006»

Львів 2025

**УДК 336(075.8)
Б 98**

**Відтворення цієї книги або будь-якої її частини
заборонено без письмової згоди видавництва.
Будь-які спроби порушення авторських прав бу-
дуть переслідуватися у судовому порядку.**

Гриф надано Міністерством освіти і науки України

Рецензенти:

Борисова В.А – д.е.н., професор кафедри фінансів Сумського національного аграрного університету;

Дацій О.І. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства Академії муніципального управління;

Лисюк В.М. – д.е.н., заступник зав. відділу Інституту проблем ринку і економіко – екологічних досліджень НАН України.

Бюджетна система. Навч. посіб. /Н.І. Климаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін. за заг. ред. Т.А. Говорушко. –2-ге видання, стереотипне– Львів «Магнолія 2006», 2025. – 291 с.

«Магнолія 2006»

ISBN ; 9: /839/796/2; ; /8

У навчальному посібнику розкривається теорія і практика формування бюджетної системи країни. Зміст посібника відповідає програмі навчальної дисципліни «Бюджетна система» для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит», що дозволяє сформувати у студентів сучасні знання щодо сутності бюджетної системи, її функцій, структури, бюджету як основного фінансового плану держави і його фінансування, міжбюджетних відносин, системи доходів і видатків бюджету, державних запозичень і державного боргу в системі управління єдиним казначейським рахунком.

Навчальний посібник буде корисним викладачам, аспірантам та всім, хто бажає професійно знати все про бюджетну систему країни.

**УДК 336(075.8)
Б 98**

ISBN'; 9: /839/796/2; ; /8

© Н.І. Климаш, К.В. Багацька,
І.В. Дем'яненко та ін., 2025
© «Магнолія 2006», 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	6
Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави.....	8
1.1. Економічна природа та сутність бюджету	8
1.2. Бюджет як економічна категорія.....	9
1.3. Призначення та роль бюджету.....	12
1.4. Призначення та структура бюджетного механізму.....	15
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>17</i>
<i>Тести.....</i>	<i>17</i>
<i>Глосарій.....</i>	<i>20</i>
<i>Список використаних джерел</i>	<i>20</i>
Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави.....	22
2.1. Бюджет – основний фінансовий план держави, його сутність та складові елементи	22
2.2. Правовий характер бюджету як фінансового плану, його чинники	28
2.3. Поняття бюджетної класифікації.....	31
2.4. Завдання, принципи і методи бюджетного планування та прогнозування	34
2.5. Загальний та спеціальний фонди бюджету	41
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>42</i>
<i>Тести.....</i>	<i>43</i>
<i>Глосарій.....</i>	<i>44</i>
<i>Список використаних джерел</i>	<i>45</i>
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	47
3.1. Причини і види бюджетного дефіциту	47
3.2. Джерела фінансування бюджетного дефіциту	55
3.3. Практичний досвід зарубіжних країн в управлінні бюджетним дефіцитом	59
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>65</i>
<i>Тести.....</i>	<i>66</i>
<i>Глосарій.....</i>	<i>68</i>
<i>Список використаних джерел</i>	<i>70</i>
Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України.....	73
4.1. Становлення та розвиток бюджетної системи України.....	73
4.2. Основи сучасного бюджетного устрою України.....	77
4.3. Структура та принципи побудови бюджетної системи України	82
4.4. Бюджетний процес на загальнодержавному і місцевому рівнях.....	89
4.5. Бюджетний процес у зарубіжних країнах	94
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>101</i>
<i>Тести.....</i>	<i>102</i>
<i>Глосарій.....</i>	<i>103</i>
<i>Список використаних джерел</i>	<i>104</i>

Тема 5. Міжбюджетні відносини та система бюджетного вирівнювання.....	106
5.1. Сутність міжбюджетних відносин та особливості їх організації.....	106
5.2. Поняття про систему бюджетного вирівнювання.....	111
5.3. Міжбюджетні трансферти та їх види	116
5.4. Алгоритм розрахунку міжбюджетних трансфертів	122
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>125</i>
<i>Тести.....</i>	<i>126</i>
<i>Глосарій.....</i>	<i>127</i>
<i>Список використаних джерел</i>	<i>129</i>
Тема 6. Система доходів бюджету.....	130
6.1. Доходи бюджету – призначення та характеристика	130
6.2. Доходи Державного бюджету України та місцевих бюджетів.....	137
6.3. Бюджетне планування	149
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>155</i>
<i>Тести.....</i>	<i>155</i>
<i>Глосарій.....</i>	<i>157</i>
<i>Список використаних джерел</i>	<i>159</i>
Тема 7. Система видатків бюджету.....	162
7.1. Значення видатків бюджету в забезпеченні потреб держави і суспільства	162
7.2. Класифікація бюджетних видатків.....	168
7.3. Розмежування видатків між бюджетами.....	174
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>179</i>
<i>Тести.....</i>	<i>179</i>
<i>Глосарій.....</i>	<i>181</i>
<i>Список використаних джерел</i>	<i>182</i>
Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	183
8.1. Становлення економічних функцій держави	183
8.2. Класифікація видатків та кредитування бюджету на економічну діяльність	187
8.3. Характеристика видатків бюджету на науку	195
<i>Контрольні питання.....</i>	<i>200</i>
<i>Тести.....</i>	<i>200</i>
<i>Глосарій.....</i>	<i>202</i>
<i>Список використаних джерел</i>	<i>203</i>
Тема 9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу	205
9.1. Характеристика видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення	205
9.2. Пенсійне забезпечення як основна форма соціального захисту	213
9.3. Видатки на освіту, охорону здоров'я та на утримання закладів культури та мистецтва.....	219

<i>Контрольні питання</i>	227
<i>Тести</i>	228
<i>Глосарій</i>	229
<i>Список використаних джерел</i>	230
Тема 10. Видатки бюджету на оборону та управління	231
10.1 Видатки Державного бюджету України на національну оборону.....	231
10.2. Оборонний бюджет.....	235
10.3. Видатки на державне управління та судову владу.....	241
<i>Контрольні питання</i>	244
<i>Тести</i>	244
<i>Глосарій</i>	246
<i>Список використаних джерел</i>	247
Тема 11. Видатки держави на обслуговування державного боргу	248
11.1. Сутність державного боргу	248
11.2. Класифікація державного боргу	253
11.3. Управління державним боргом	258
<i>Контрольні питання</i>	266
<i>Тести</i>	267
<i>Глосарій</i>	270
<i>Список використаних джерел</i>	270
Тема 12. Державні запозичення і державний борг в системі управління єдиним казначейським рахунком	272
12.1. Становлення і розвиток системи державних запозичень як фактор стабілізації бюджету України.	272
12.2. Кредитна історія України рецесивного періоду (1991 – 2000 рр.)	273
12.3. Державна кредитна історія періоду економічного піднесення національної економіки.....	278
12.4. Погашення існуючого загального боргу держави	285
<i>Контрольні питання</i>	286
<i>Тести</i>	287
<i>Глосарій</i>	288
<i>Список використаних джерел</i>	288
ВІДПОВІДІ НА ТЕСТИ	289

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

2-ге видання, стереотипне

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

За загальною редакцією доктора, економічних наук,
професора Говорушко Т.А.

Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New
Roman Умовн. друк. арк. 18,5.

ПП «Магнолія 2006»

м. Львів-53, 79053, Україна, тел.+380503701957

e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва «Магнолія 2006»